

ties van photographische opnamen met de electronen-microscop van bacteriën en bacteriophagen.

Daarna bespreekt de heer Collin aberraties van enkele vlinders.

Tot slot vervolgde Dr. Willemse zijn causerie over „De insectenwereld om ons heen”.

DR. J. W. ALPHONS ERENS

26 April 1859 — 22 Februari 1947

door

RECTOR JOS. CREMERS

Hulze Niethuizen, Wynandsrade.

Jan Willem Alphons Erens zag 't levenslicht te Valkenburg op 26 April 1859. Zijn ouders waren Jan Gerard Erens en Maria Barbara Schetters geboren eveneens te Valkenburg, de eerste in 1818, de tweede in 1825. Vader Erens was van beroep landbouwer.

Alphons studeerde aan de Alma Mater van Leuven aanvankelijk pharmacie, maar werd dra de kunst om artsijen te bereiden ontrouw en keerde „afgestudeerd” in zijn geboorteplaats terug als *Doctor in de geologie*!

Geologie was in dien tijd — op 't laatst der tachtiger jaren van de vorige eeuw — een vak, 't welk wel allerminst geschikt leek om in Zuid-Limburg 'n Doctor in die wetenschap een vast emplot te bezorgen. Maar dat deerde onzen Doctor weinig. Van huis uit niet onbemiddeld kon hij zich de luxe veroorloven z'n doctorsbul niet dadelijk renderend te maken. Doch een bestaan leiden zonder iets om handen te hebben lag niet in Erens' aard. Dit zal van niet weinig invloed zijn geweest bij de sollicitatie van Dr. Erens naar 't Burgemeesterschap van Valkenburg, dat in het najaar van 1894 vacant kwam. Bij Koninklijk Besluit van 23 November zag hij zich als dusdanig, met ingang van 15 December, benoemd.

Na zijn huwelijk op 27 Mei 1896 met Carolina, Maria, Gertruda Deden, weduwe van Hector Leon Mattonet uit Aken werd hij door aankoop eigenaar van de Villa Strabeek te Houthem St. Gerlach, waar hij sindsdien tot aan zijn dood woonde.

Van nature ietwat autocratisch aangelegd en zoo nu en dan kiekeboe spelend met een klein grappig duiveltje van ijdelheid duurde 't niet lang of hij lag met de vroede vaders van

Valkenburg overhoop. Te Valkenburg ligt naast de Grendelpoort een put en van dien put heeft altijd 't zeggen gegolden: „Wie niet van den Grendel gedronken heeft, is geen *echte* Valkenburger”.

Erens mocht Valkenburger zijn van *geboorte* — van den Grendel had hij klaarblijkelijk niet gedronken, een *echte* Valkenburger bleek hij niet te zijn.

Echte Valkenburgers toch waren altijd stavast op 't glibberige pad der plaatselijke politiek en mochten ze al 'ns 'n keer uitglijden en 'n salto mortale maken, dat deerde hen niet. Overgevoeligheid was hun vreemd, ze konden best tegen een onschuldigen knauw, een niet zoo kwaad bedoelden snauw, welke zij bij het spel ten raadhuize te incasseeren kregen. Willende verheven staan boven gemeentelijke partijschappen trachtte Burgemeester Erens de teugels van zijn beleid kort te houden en raakte vervreemd van soepelheid, vervreemd ook van menigen jeugdvriend. Zulks had ten gevolge dat de heeren raadsleden den teugel van de paardjes, welke zij bereden, vaak zóódanig lustig vierden, dat de beestjes wel 'ns harder galoppeerden dan de ruiters zelf wilden en den Burgemeester dreigden omver te rijden. De raadszittingen van Valkenburg werden berucht en gingen lijken op publieke vermakelijkheden, die, vonden zij plaats op vandaag, in staat zouden zijn den naijver op te wekken van Maastrichter Tempeliers, Sittarder Marotten of Venlosche Jocussen.

Nee, Erens' Burgemeesterschap te Valkenburg was geen succes. En toch liet hij zich de benoeming ook nog tot Burgemeester van Houthem, welke plaats vond bij K.B. van 7 September 1900, welgevallen en werd hij als zóódanig beëdigd en geïnstalleerd in de raadsvergadering van 22 September 1900.

Maar Houthem was Valkenburg niet!

In Houthem was Dr. Erens de algemeen geachte „heer van Strabeek”, in Valkenburg kon men zich niet losmaken van de idee dat z'n Burgemeester onafscheidelijk kameraad was van op niets berustende hoogmoedsbevliegingen... men vergat daar dat er, naast hoogmoed, ook nog zoo iets bestaat als... beminnelijke naïviteit!...

Wanneer Dr. Erens mij vertelde — en hij vertelde zulks graag, dat z'n familie stamde van Ehrenstein bij Kerkrade, had ik altijd leute en

meende 't kiekeboeënde klein duvelke te zien zitten op den schouder van den *nieuwen* heer van Ehrenstein, grimassen makend tegen den *ouden* heer van dat oud adellijk riddergoed omstreeks 1600, den heere Daniël Spies van Ehrenstein...

In pais en vrede regeerde Burgemeester Erens de Gemeente Houthem tot 15 October 1912; bij K.B. toch van 5 October kreeg hij, op zijn verzoek, eervol ontslag. Vijf jaar van te voren n.l. op 1 Sept. 1907 was hij, de boersche twisten ten raadhuize van 't Valkenstadije beu, afgetreden als Burgemeester van Valkenburg. Waarom ik bij de Burgemeesterlijke ambtsbediening van Dr. Erens zoo lange stilstond?

Toen me 't verzoek gewerd aan hem eene In Memoriam te wijden heb ik daaraan willen gehoor geven onder uitdrukkelijk voorbehoud er — onder 't motto "de Mortuis nil nisi bene" — niet iets van te maken waarvan gezegd kan worden: „het liegt als een bidprentje”.

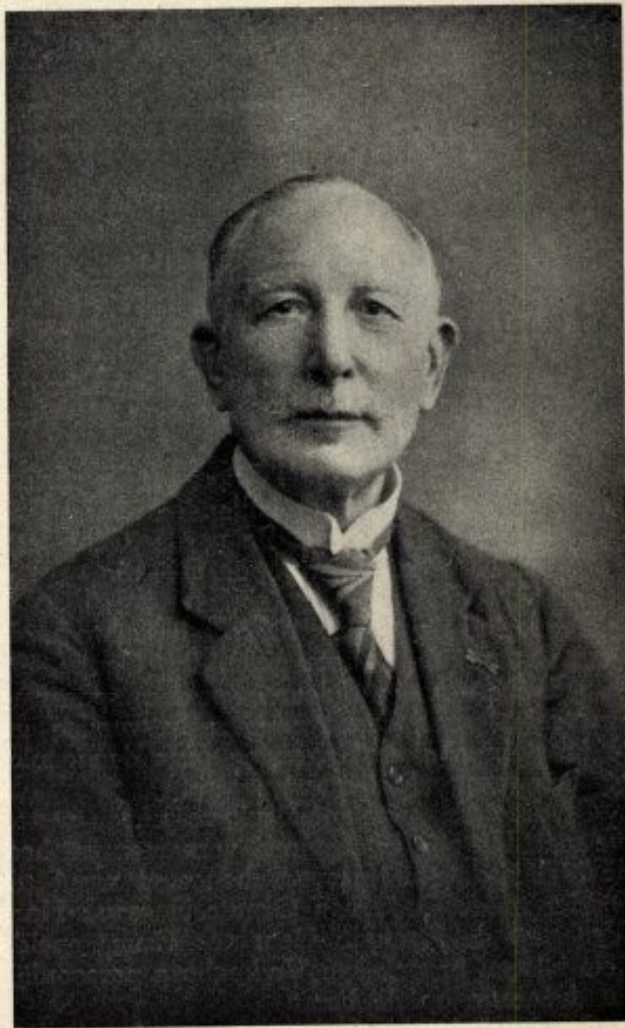
Om de mislukking van Erens als geoloog — want eene mislukking is dat feitelijk geweest — goed te begrijpen was 't noodig te laten uitkomen hoe de ongeschoolde politicus Erens den academisch gevormden wetenschappelijk onderlegden Erens heeft gedoemd tot maar weinig vruchtbaarheid.

En da's doodjammer geweest!

Blijkens Erens' geologische Publicaties vanaf 1889 tot 1895 mag hij beschouwd worden als de pionier onder de Nederlandsche geologen voor de studie der Zuidelijke zwerfsteen. Op grond van de samenstelling en hoogteligging onderscheidt hij reeds het plioceene kiezeloolietgrind, het oud-kwartaire fluviatiel Maasgrind; daarnaast echter speelde de phantasie hem parten bij zijn theorie over het z.g. „Gemengde Bretonsche Diluvium”:

„In het deltagebied der groote rivieren in „Zuid-Nederland dreven ijsschotsen rond die „van de Scandinavische ijskap waren losge- „raakt. Ze lieten hier in het Zuiden de Noor- „delijke zwerfsteen achter. Bovendien ont- „stond na de doorbraak van het Nauw van „Calais van daaruit een strooming in de rich- „ting Brabant—Limburg, waarin steenen uit „Bretagne en Normandië werden meegevoerd „en hier gedeponeerd”...

Erens behoorde met Staring tot de eerste

Dr. J. W. Alphons Erens.

vaderlandsche geologen, die een fluviatiële vorming van löss voorstonden. Zie hier zijn publicaties:

- 1889. Résumé d'un travail sur les roches cristallines, recueillies dans les dépôts de transport de la partie méridionale du Limbourg hollandais. Annales Soc. belge de Géol. T. III, pp. 357—366.
- 1889. Note sur les roches cristallines, recueillies dans les dépôts de transport de la partie méridionale du Limbourg hollandais Liège, H. Vaillant 1889.
- 1891. Recherches sur les formations diluviennes du Sud des Pays-Bas. Archives Tey-

- ler, Série II, T. III, 6e partie. Haarlem.
1891. Idem in Bull. Soc. Belge de Géol. etc. T. V. Mém. pp. 14—42.
1891. De jongste tertiaire gronden in Limburg. Voordracht Natuur- en Geneeskundig Congres.
1892. Le courant Normano-Breton de l'époque glaciaire, et le transport des roches, originaires des côtes occidentales de la France, jusqu'au Sud du Pays-Bas. Archives Teyler, Serie II, T. IV, 1e partie, Haarlem.
1895. Notice biographique sur Casimir Ubaghs. Bull. Soc. Belge de Géol. etc. t. IX Proc. Verb. p. 102.
1895. Observations sur l'Oligocène Supérieur dans le Limbourg hollandais et en Belgique. Bull. Soc. Belge de Géol. etc. t. IX Proc. Verb. pp. 11—16.

Toen eind September 1892 de beruchte aardverschuiving had plaats gehad bij Geulle, die 'n gedeelte van den aldaar loopenden spoorweg vernielde, werd Erens aangezocht verslag uit te brengen aan de Regeering over den geologischen toestand hier ter plaatse.

Of dit verslag ooit in druk verscheen weten we niet. Uit zijn eigen mond vernamen wij herhaaldelijk dat hij hiervoor benoemd werd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau; Hare Majesteit de Koningin-Regentes Emma spelde hem bij een bezoek aan Valkenburg persoonlijk de decoratie op de borst.

Ofschoon bij 't plaatsnemen op den burgermeesterlijken zetel van Valkenburg een abrupt einde werd gemaakt aan de wetenschappelijke geologische loopbaan van Dr. Erens, was 't contact tusschen hem en de geologische wereld toch niet gansch en al verbroken. Dat kwam door zijn geologische verzameling, hoofdzakelijk bestaande uit krijtfossielen en zwerfsteenen in Limburg verzameld, en waarvan hij eerst afstand heeft gedaan in 1939, toen hij haar schonk aan de Universiteit van Leuven. Als blijk van waardeering werd hij daarom door de Belgische regeering, vlak voor 't uitbreken van den oorlog, benoemd tot Officier in de Leopoldsorde.

Bestond er, toen Erens zijn geologische loopbaan begon, voor de kennis der aardvorming van Limburg, maar weinig belangstelling, sinds den aanvang onzer jaartelling heeft ze menigen

grooten sprong gedaan. Limburg werd sindsdien een veel bezocht studieveld van geologisch-geïnteresseerden.

Geologen die een bepaalde streek willen in studie nemen, hebben meestal de goede gewoonte vooraf op zoek te gaan naar mogelijke bezitters eener streek-collectie van geologische-palaeontologische vondsten; aan de hand daarvan toch kunnen ze zich heel wat vaak vruchteloos eigen speuren besparen en worden ze wegwijs gemaakt op 't terrein hunner toekomstige onderzoeken. En daarom pelgrimeerden niet zelden universiteitsprofessoren met hunne studenten op geologische excursies in Zuid-Limburg naar Villa Strabeek, waar ze, mits vooraf gewaarschuwd, steeds welwillend door den eigenaar werden ontvangen, ter bezichtiging zijner collecties. Bij zulke gelegenheden bleek herhaaldelijk hoe waar 't is: „Naturam furca expellas tamen usque recurrit” — „drijf met 'n hooivork de natuur door de voordeur naar buiten, zoodra ze er de kans toe krijgt sluipt ze door de achterdeur weer naar binnen”.

Dr. Erens bezat nog altijd iets van z'n oude liefde voor geologie, liet rustig ijsschotsen rondrijven in het delta-gebied der groote rivieren van Zuid-Nederland als waren ze zoo pas nog losgeraakt van de Scandinavische ijskappen en toonde zijne bezoekers daaruit hier in het Zuiden achtergelaten zwerfsteenen, welke in zijne verzameling als preciosa lagen ondergebracht, doch waarvan de betrouwbare herkomst vaak niet al te zeer meer vaststaat door 't zich herhaaldelijk voordoende feit dat ze, in den loop der lange jaren, zonder genoegzame contrôle, nog al eens van plaats verwisselden in de Strabeeker collectie en daarin vredig lagen met etiketten waarmee ze eene zeer dubieuze oorspronkelijke verwantschap hadden. Ook dan kon hij tegenspraak moeilijk velen, beriep zich op 't gezag van „des savants illustres” en... ja... en... er had eene herhaling plaats van 't spel tusschen natuur en hooivork! Zoo iets deed aan zijn wetenschappelijk prestige geen goed.... Men meende weer den ietwat hautainen Dr. Erens van 't Valkenburg tusschen de jaren 1894—1907 te zien.

En toch was niets minder waar!

Bereids sinds 1905 al, nog Burgemeester zijnde van Valkenburg, zat Dr. Erens als Voorzitter in den Raad van Bestuur der N.V. Maas-

trichtsche Spijker- en Draadnagelfabriek, voorheen Th. Regout en Co., van welke Vennootschap hij sinds 1919 de Directeur was. Van toen af aan krijgen we te doen met een heel anderen Dr. Erens, een, waarvan getuigd mag worden dat hij een lichtend spoor heeft nagelaten....

't Ligt niet op mijn weg dezen Dr. Alphons Erens hier te belichten, trouwens ik voel me daarvoor te zeer een niet competent beoordeelaar. Fabriekstoestanden, sociale en economische, goede en minder goede, zijn voor mij even zoovele fabrieksgeheimen, waarin ik me niet wegwijs ken.

Moge vandaag of morgen een jonge sociaal voelende, economisch onderlegde doctorandus lust hebben een dissertatie te schrijven over een Maastrichter Grootbedrijf in de eerste helft der 20ste eeuw en late hij dan z'n keuze vallen op de Spijker- en Draadnagelfabriek. Hij zal daar bij gelegenheid te over krijgen om hierin een lang en dankbaar hoofdstuk te wijden aan Dr. Alphons Erens, haar toegewijden Directeur en onvermoeibaren organisator gedurende vele lange jaren die met bezielende, stuwende kracht, door niets en door niemand geremd, het bedrijfsleven naar nieuwe hoogten wist te stuwten, en een aanvankelijk bescheiden onderneming opwerkte tot een bloeiende fabriek.

Aan Dr. Erens zal alsdan recht geschieden en 't zal blijken dat, ondanks mijne schildering van zijne karakterfouten, zijn geest toch ten slotte soepel genoeg bleek om gelijk te schakelen met de wenschen en gegronde meeningen van anderen en met de nieuwe behoeften van nieuwe tijden.

Dan zal ook blijken de juistheid van: la position fait l'homme!...

HET GEBORTEHUIS VAN WIJLEN DR. JAC. P. THIJSSSE TE MAASTRICHT.

door
Dr. G. PANHUYSEN
Rijksarchivaris, Maastricht

Naar aanleiding van het aanstaande „Huldebeton” aan wijlen Dr. Jac. P. Thijsse deelde Mej. Dr. W. van de Geyn mij mede, dat Dr. Thijsse in 1865 te Maastricht, St. Pieterstraat nr. 2651, geboren is en zij vroeg mij zo mogelijk nadere gegevens over het geboortehuis te verstrekken.

Volgens de Registers van de Burgerlijke Stand te Maastricht is *Jacobus Pieter Thijsse* inderdaad te Maastricht geboren op 25 Juli 1865 om half twaalf in den avond, als zoon van *Jacobus Thijsse*, sergeant bij het 2e Regiment Infanterie, 32 jaar oud en in garnizoen te Maastricht, en van *Catharina Johanna Priester*; hij werd volgens de geboorteakte geboren in de woning van zijn ouders: Sint Pieterstraat nr. 2651.

Uit het Bevolkingsregister van Maastricht van die jaren (Stadhuys, Afd. Bevolking, Reg. nr. 22, Garnizoen, Blad 160) blijkt het volgende. Het gezin Thijsse had zich op 1 Mei 1864 vanuit Middelburg te Maastricht gevestigd. De vader, *Jacobus*, was geboren op 5 October 1832 in Delft, de moeder, *Cath. Joh. Priester*, op 3 Maart 1836 in Middelburg. Toen zij zich in Maastricht vestigden, hadden zij al twee zoons: *Willem Johannes*, geb. 10 Juli 1860 te 's Hertogenbosch en *Johannes Jacobus Laurens*, geb. 19 Sept. 1862 te Vlissingen. Na *Jacobus Pieter*, geb. 25 Juli 1865, werd hun in Maastricht nog een vierde kind geboren, n.l. *Carel Helenus*, op 16 April 1868. Het gezin bleef in Maastricht gevestigd tot 29 April 1868, en is toen vertrokken naar Grave. Uit het bevolkingsregister blijkt ook, dat het gezin Thijsse te Maastricht woonde in het complex der gebouwen van de St. Pieterskazerne, zonder dat echter een nadere aanduiding gegeven wordt.

Jac. P. Thijsse is dus geboren „in de woning Sint Pieterstraat nr. 2651” te Maastricht. In het gemeente-archief van Maastricht wordt bewaard een „Register van de nummers der huizen en plaatsen te Maastricht aangebracht in 1850”. Volgens deze lijst waren de huizen in Maastricht toen doorlopend, van de ene straat in de andere, genummerd; de nummering liep van 1 tot 3098. Tevens blijkt uit dit register, en uit de „Huisregisters” 1860—1880 (nr. 45) en 1880—'90 (nr. 46) op het Stadhuys te Maastricht, Afd. Bevolking, dat de nummers 2622 tot en met 2650 lagen in de Helstraat (tegenwoordig St. Bernardusstraat). Nr. 2650 was het toenmalige „slagthuis” van de gemeente, gelegen tusschen de Papiermolen van Lekens (nu „het Pesthuis”) en de stadswal bij de tegenwoordige garage van Bonhomme; het was het laatste huis van de Helstraat.

De nummers 2652 tot en met 2655 lagen aan